

جبع

زادگاه شیخ بهائی

در یکی از شماره‌های مجله^۱ سودمند « یغما » چاپ تهران^۱ زیر عنوان « دو نکته مربوط بشرح حال شیخ بهائی » بقلم آقای ابراهیم برهان آزاد مطلبی دیده شد که چون ممکن است از قرائت آن برای خوانندگان آن مقاله در باره^۲ زادگاه شیخ بهائی و جمعی دیگر از علمای معروف شیعه اشتباهی رخ دهد، لازم دیدیم در باره^۳ نکته^۴ اول آن که مربوط به همین موضوع است در اینجا توضیحی اضافه کنیم .

نویسنده^۵ محترم کلمه^۶ « جبع » را که در کتابها زادگاه شیخ بهائی نوشته اند مختصر شده^۷ « جبل عامل » دانسته ، وجبعی را بجای جبل عاملی گرفته اند ؛ و آنچه را که از تذکره^۸ نصر آبادی بدین عبارت نقل کرده اند « شیخ بهاءالدین محمد خلف مجتهد الزمانی شیخ حسین بن عبدالصمد جبیعت که قریه ایست از قراء جبل عامل ... » ، یا گفته^۹ مؤلف « لؤلؤ البحرین » را که بدینگونه آورده اند « جبّعی بییم وباء نقطه دار که نقطه‌ای در زیر دارد قریه ایست از قراء جبل عامل » ، و همچنین آنچه در کتابهای « امل الآمل »

۱ - سال سیزدهم شماره^{۱۰} سوم ، خرداد ۱۳۳۹ ، ص ۱۴۳ .

و « روضة البهية » و « مستدرک الوسائل » بهمين مضمونها آمده ، و آنچه از « قصص العلماء » در ضمن شرح حال شيخ باين عبارت نوشته اند « نسبش بسوي جمع بجيم و باء موحدہ در تحت و آن قريہ ايست از قرای جبل عامل » ، و هم آنچه را از کتاب « احوال و اشعار شيخ بهائي » تأليف اقاي سعيد نفيسي استاد محترم دانشگاه تهران آورده اند که « خاندان وي از آغاز در جبل عامل در ناحيت شام و سوريہ و قريہ اي بنام جُبُع يا جبّاع ميزيسته » همه را ناشي از اشتباه دانسته و گمان کرده اند دهی بدین نام وجود ندارد ، و جبعي يعني جبل عاملي .

توضیحي که لازم دیدیم در باره این مطلب اضافه کنیم این است که بر خلاف گمان نویسنده محترم چنین دهی بنام جُبُع در جبل عامل وجود داشته و هم اکنون هم وجود دارد و شيخ بهائي و چند تن دیگر از علمای شیعه هم از همین ده بوده اند ، و آثار بعضي از بناهاي تاريخي آن هنوز در آنجا هست ، و امروز هم مانند گذشته دهی است آباد و معروف و چون کوهستاني و هوای آنجا در تابستان بهتر از مناطق ساحلي جبل عامل و صور و صیدا است از این جهت یکی از دهات ییلاقي این منطقه بشمار میرود و هر ساله عده اي از مردم شهرهاي ساحلي جنوب لبنان براي گذراندن تابستان بآنجا میروند . علاوه بر این ده دو ده دیگر نیز در همین نواحی بهمين نام « جبع » خوانده میشود ، یکی در « شوف » که منطقه دیگری است از مناطق لبنان نزدیک جبل عامل ، و دیگری هم در فلسطین . و ما براي اینکه در این موضوع اطلاعات

صحیحی در اختیار خوانندگان این مجله بگذاریم شناساندن آنجا را بر عهده یکی از نویسندگان فاضل لبنان که خود اهل جبل عامل و آشنا بآن منطقه میباشند یعنی آقای حسن امین که خوانندگان ما در شماره های گذشته با آثار قلمی ایشان آشنا شده اند گذاردیم ؛ و اینک ترجمه نوشته ایشان در این موضوع ، با عکسی از آن دهکده مستخرج از کارنامه شهرداری جبع که در سال گذشته ۱۹۶۰ منتشر شده است .

• • •

« جَبَع » که آنرا « جِباع » با الف هم میخوانند امروز بنام « جَبَع الحلاوة » معروف است ؛ و این قید برای تمیز آن از دو ده دیگر است که آنها هم به همین نام خوانده میشوند ، یکی در منطقه « شوف » لبنان ، و دیگری در فلسطین . این آخری را هم برای تمیز « جبع بنیامین » میگویند .

جبع از مشهورترین دهکده های جبل عامل است . این ده هم در خود جبل عامل و در بین مردم این منطقه معروف است و هم در خارج جبل عامل . علت شهرت آن در داخله جبل عامل کثرت چشمه سارهای آن است . برای درك اهمیت این امر باید در نظر بیاوریم که در کوهستان جبل عامل بندرت چشمه و قنات دیده میشود . مردم این سامان عموماً از آب باران استفاده میکنند ؛ بدین ترتیب که در زمستان آب باران را در جاهائی که برای اینکار ساخته اند جمع میکنند ، تا در بهار و تابستان و پائیز بکار ببرند ؛ ولی جبع یکی از چند دهکده معدودی است که چشمه های متعدد دارد ، بطوریکه خود اهل جبل عامل در شماره این چشمه ها مبالغه کرده و میگویند که شماره چشمه های آنجا مطابق شماره روزهای سال است ؛ یکی دیگر

از علل شهرت آن این است که این دهکده در مرتفعات جبل عامل قرار گرفته و مشرف بر کوهها و تپه‌های متعددی است که تا کناره‌های دریا کشیده میشود ، و دیگر آنکه جبع دهکده‌ای است پر درخت و پر ثمر .

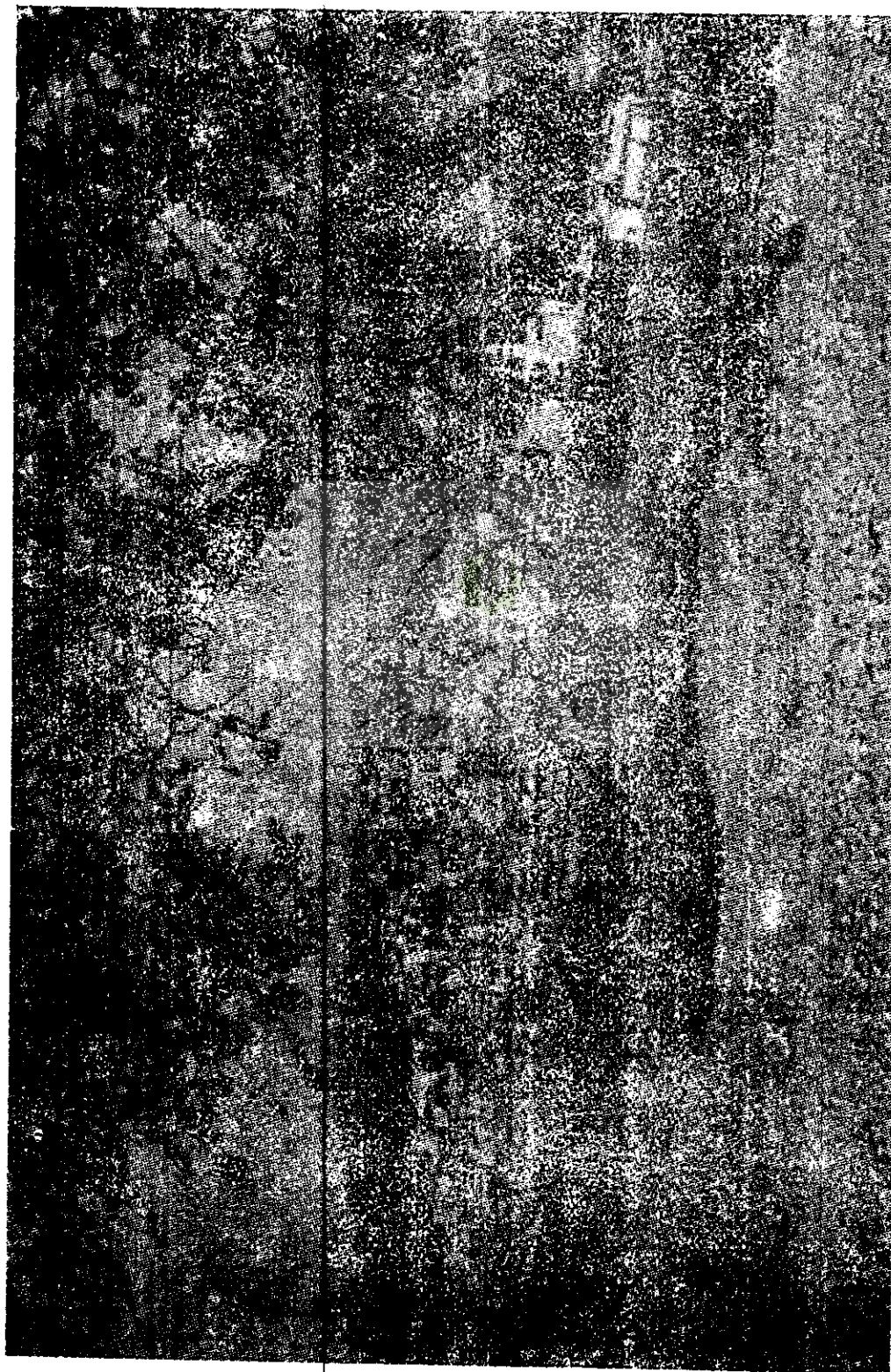
اما شهرت این دهکده را در خارج از جبل عامل علت آنست که بسیاری از علمای اسلامی از اینجا برخاسته اند ، و از این لحاظ کمتر شهری بپایه آن می‌رسد . روزگاری بود که همین ده جُبَع و دو ده دیگر از همین منطقه بنامهای « مَشَغَرَه » و « جَزْین » مجمع علما و طلاب جبل عامل بود . شیخ علی سبیتی مؤرخ عاملی در این باره گوید : « اقليم التفاح در شمال جبل عامل قرار گرفته ، و بزرگترین ده آن « جبع » است که شهر علما و زهاد و ابدال است . »

اوضاع جبع

در حکومت « اقطاعی » جُبَع مرکز حکام « مَنکَرِی »^۱ بود که در آنجا دیوانخانه‌ای بر پا کرده بودند که هنوز هم تا امروز آثار آن برجاست . در جوار این دیوانخانه که بنام « سرای » خوانده میشد مسجد بزرگی هم ساخته بودند که به « جامع السرای » معروف گردید ، و پس از آنها ویران شد ، و امروز جز دیوارها اثری از آن باقی نیست .

در این دهکده مسجد بزرگی هم بوده که آنرا شهید دوم شیخ زین الدین بدست خود ساخته و سپس ویران شده ، ولی دیوارهایش هنوز برجاست ، و محل خانه شهید و همچنین مَوسَتانی هم که در آن منزل داشته تا امروز معروف است . در عصر اخیر جُبَع مسکن عالم بزرگ شیخ عبدالله نعمت بوده که

۱ - منکرها از خانواده‌های معروف جبل عامل هستند که در قرن نوزدهم حکومت قسمتی از جبل عامل را بر عهده داشتند .

منظره دهکده جبع ، نقل از کارنامه « شهر داري جبع » ، چاپ ۱۹۶۰ .

در روزگار خود ریاست شیعه را در این منطقه داشته ؛ آرامگاه او در باغی است که خود او ایجاد کرده بوده و بنام « کساره » خوانده میشده است. شیخ عبدالله زنی ایرانی از شهر رشت داشت ، و چندی پیش دایه‌های فرزندش که از ایران بلبان آمده بودند آرامگاه او را هم در جعب بازدید کردند ، و از اینکه قبوری شایسته* او ساخته نشده دلتنگ شدند .

قبر دو عالم بزرگوار دیگر یکی شیخ حسن صاحب « معالم » و دیگری سید محمد صاحب « مدارك » ، و همچنین قبر بعضی از علمای دیگر شیعه مانند شیخ ظهیری و غیره نیز در این دهکده است .

چند تن از علمای جبع

از علمایی که از این دهکده برخاسته اند نویسنده نام ۳۱ تن از آنها را گرد آورده است که بیشتر آنها از معروفان و از کسانی هستند که دارای تألیفات بسیار میباشند ، و از آنجمله این چند نفر از علمای نامی این منطقه را در اینجا ذکر میکنم:

۱ - شیخ زین الدین معروف بشهید دوم که از کثرت شهرت احتیاج بمعرفی ندارد .

۲ و ۳ - پدرش شیخ علی و پسرش شیخ حسن صاحب معالم .

۴ - سید محمد صاحب مدارك ، و پس از اینها اولاد شهید دوم میباشند که به « سلسله ذهبیه » یعنی ازنجیر طلائی معروف شده اند .

۵ - فیلسوف و عالم ریاضی و فقیه معروف شیخ بهائی شیخ الاسلام اصفهان که در آستان رضوی مدفون است .

۶ - پدر او شیخ حسین؟ عبدالصمد که شیخ الاسلام عراق بوده است .

۷ - سید حسین فرزند سید محمد صاحب مدارك که در آستان قدس
شیخ الاسلام بوده و در صحن شرقی آستانه تدریس میکرده است .

۸ - سید حیدر فرزند سید نور الدین موسوی ساکن اصفهان .

و علاوه بر این اشخاص شاعر معروف شیخ محمد فرزند محمود مشغری که
از شعرای بارز عصر خود شمرده میشده نیز از جبع برخاسته است. و همچنین
است خانواده حرّ عاملی که خاندان علم بودند و چند تن عالم و ادیب معروف
از آنها برخاسته ، مانند شیخ حر عاملی ساکن مشهد رضوی که در همانجا هم
دفن شده و در باره آن گفتار مخصوصی در همین مجله نوشتیم^۱.

این بود مختصری در باره دهکده جُبع و سابقه تاریخی آن .

حسن الامین

بیروت

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی

التفاعل اللغوي والادبي بين العربية والفارسية قديم ، والكلمات والتعابير التي اخذتها كل من اللغتين من زميلتها كثيرة، الا ان الكلمات العربية التي دخلت الفارسية لم يتغير املاؤها فيها ، لذا سهلت معرفتها، بينما صهرت اللغة العربية الكلمات الدخيلة عليها بما فيها من خصائص الاشتقاق ، فشقت بذلك معرفة الكلمات الفارسية فيها ؛ وهذا هو السبب في ان كثيراً من علماء اللغة والباحثين اهتموا منذ القديم بدرس الكلمات الدخيلة والمعرّبات عن الفارسية او غيرها ووضعوا في ذلك كتباً ومباحث عديدة .

وقد رأينا ان ننقل المقالة التي تقدمها اليوم في الكلمات والامثال الفارسية التي دخلت العربية حتى القرن الرابع للهجرة ، وهي للدكتور مهدي محققى الاستاذ المساعد بجامعة طهران ومن الادباء المعروفين باهتمامهم في الشؤون اللغوية .

الدراسات الادبية